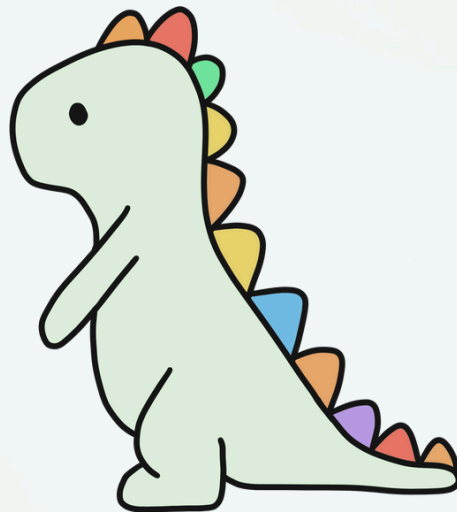

-VIHKO

Etsi R dinon
kanssa

Tekijät: puheterapeutit Rina Tiala, Ella Bäcklund, Nora Hermansson
Kuvat: Canva, Pixabay, Papunet, oma arkisto
Lasten ja nuorten terapiapalvelut, Turku

Harjoitteluinfo

- Harjoittelu voidaan aloittaa lapsen ollessa 5-6-vuotias.
- Edellytys R-äänteen oppimiseksi on että lapsi osaa D:n.
- Säännöllinen harjoittelu on tärkeää. Mielellään joka päivä (vähintään 4-5 kertaa viikossa).
- Harjoittelussa laatu ja säännöllisyys ovat tärkeämpää kuin määrä, jo 5-10 minuuttia päivässä riittää.

- Harjoittelun ei tarvitse olla tylsää! Harjoituksia kannattaa liittää peleihin tai leikkeihin tai muuhun lapselle mieluisaan tekemiseen.
- Vihkon lopusta löytyy harjoittelukalenteri. Voitte sopia palkinnosta, kun olette harjoitelleet tietyn määrän.
- Lasta ei voi pakottaa harjoittelemaan. Jos lapsi ei vielä innostu harjoituksista, voi niitä kokeilla myöhemmin uudelleen.

Joissain harjoittelupeleissä tarvitset oman nopan ja pelinappulat. Kyseiset pelit ovat merkitty viereisellä symbolilla.

Miten R tuotetaan:

- Kielen kärki nousee ylähammasvallille.
- Kielen on oltava leveä.
- Kielen kärki on rento.
- Alaleuka ei lähde liikkeeseen mukaan, hampaiden välissä säilyy rako.
- R:n täry syntyy, kun riittävän voimakas ilmavirta purkautuu kielen kärjeltä tärynä.

Yleisin äännevirhe on, että R ääntyy puheessa kurkusta, ns. uvulaarisena tai L-äänteenä (esim. "koila" = koira). Joskus R puuttuu kokonaan.

R-harjoittelun vaiheet

Siirry seuraavaan vaiheeseen vasta sitten, kun hallitset edeltävän vaiheen harjoitukset.

KÄYTÄN R:ÄÄ PUHEESSA

OSAAN KÄYTTÄÄ R:ÄÄ LAUSEISSA

OSAAN KÄYTTÄÄ R:ÄÄ SANOISSA

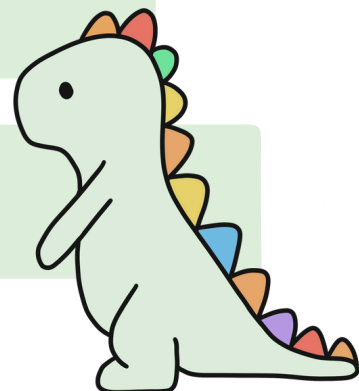
OSAAN YHDISTÄÄ R:N VOKAALIIN

LÖYSIN R-TÄRYN

OSAAN D-POMPUT / OSAAN D-KIELEN / OSAAN PIKKU-R:N

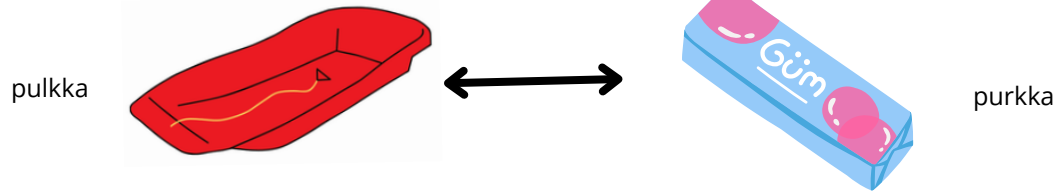
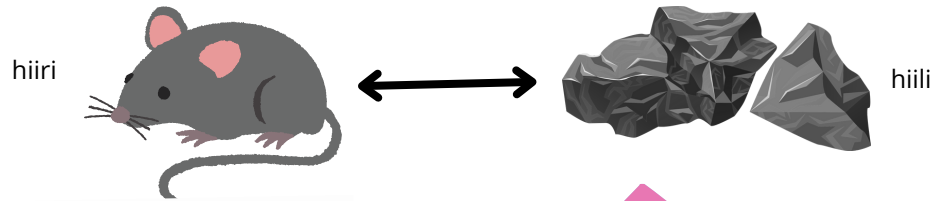
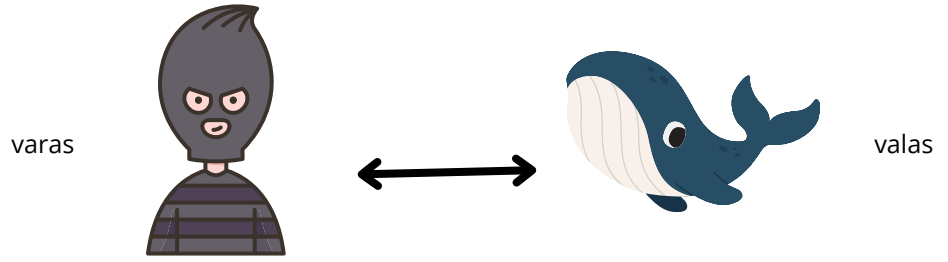
HALLITSEN KIELEN JA LEUAN LIIKKEET

KUULEN R:N SANOISSA

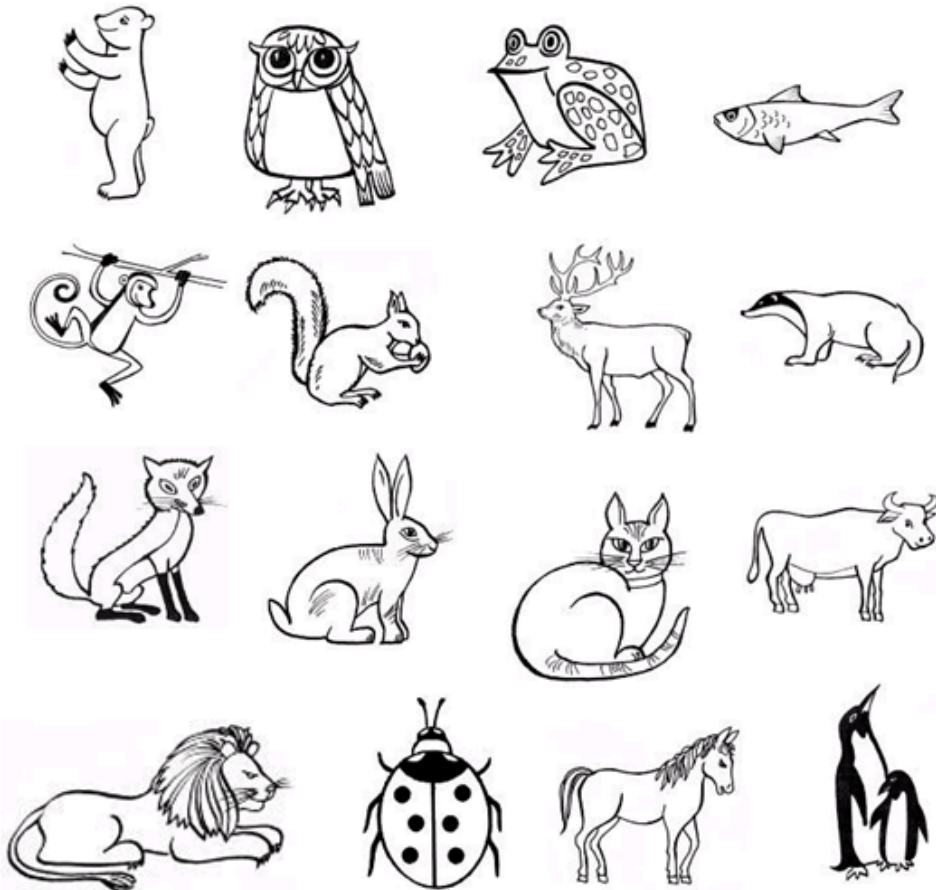

R-äänteen kuuloerottelu

Minimiparit: kumman sanan sanon?
Aikuinen sanoo, lapsi näyttää.

1. Sanonko hassusti vai oikein? Aikuinen sanoo sanoja välillä hassusti, esim. "kalhu", välillä oikein.
2. Aikuinen sanoo sanoja ääneen. Kuuluuko sanassa R vai ei?

Kuuloerottelua voi harjoitella arjen tilanteissa esimerkiksi ulkona tai kirjan kuvia katsellessa.

Kielijumppa

Nosta kieli ylähammasvallille yläetuhampaiden taakse. Pidä kieli paikallaan aluksi hetken ja lisää pikku hiljaa pidon kestoa, kun harjoitus onnistuu. Muista pitää suu auki. Katso tähän murovinkki alta!

Liikuta kieltä etuhampaiden takana ylös-alas. Muista pitää suu auki ja leuka paikallaan.

Liimaa kieli hammasvallille ja pidä kieli paikallaan samalla kun liikutat leukaa ylös-alas.

Nosta kielen reunat ylös "kouruksi" ja pidä samalla kielen kärki rentona. Muista pitää kieli irti huulista. Voit kokeilla painaa myös kapealla kynällä kielen keskeltä, mikäli kielen reunojen nosto on alkuun hankalaa.

Apuvälineet

Kielijumppaliikkeissä leuan ja kielen kuuluu liikkua erillään. Mikäli harjoittelu on vaikeaa, voi leukaa auttaa pysymään paikallaan apuvälineitä käyttäen.

Laita tuki poskihampaiden väliin pitkittäin tarpeeksi sivuun, ettei se tule kielen tielle. Tuen pitää pysyä paikallaan koko ajan. Tukena voi käyttää esim. pitkänmallista kapeaa mutta korkeaa Lego-palikkaa, hammasharjan vartta, paksua kynää tai omaa sormeaa.

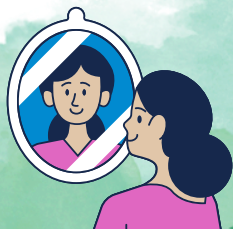
Murovinkki

Mikäli kielen ylösnosto on harjoittelun alussa hankalaa, eikä kieli löydä oikealle paikalle, laita rengasmuro ylähampaiden taakse ja pidä sitä paikallaan kielen avulla. Kun muroa on pidetty paikallaan hetki, sen saa syödä. Toista vähintään 10 kertaa.

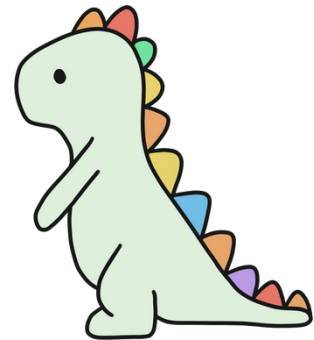
Harjoittele
peilin edessä!

R-täryn etsiminen

Täryä aletaan etsiä D:n kautta, sillä D:ssä kieli on samassa paikassa ja samassa asennossa kuin R-äänteessä.

Täryn etsimisen harjoituksia käydään seuraavilla sivuilla läpi. Täryä voidaan yrittää hakea kaikilla kolmella tavalla (DN-pomput, D-kieli ja pikku-r). Kaikissa harjoituksissa yhteistä on, että *täryä ei yritetä tehdä väkisin*, vaan täry syntyy yhtäkkiä D:n kautta, kun kieli oppii nopeaksi.

D:n tulee ääntyä napakkana: kieli EI saa mennä hampaiden väliin vaan pysyy yläetuhampaiden takana hammasvallilla. Harjoitelkaa ensin D-äänne, jos se on vielä hankala:

1) Tehdään kielellä kuppi ja nostetaan se ylös hammasvallille niin, että kuppimainen leveä asento säilyy. Painetaan kielen reunat tiukasti hammasvallia ja ikeniä vasten ja pudotetaan sitten nopeasti alas ja sanotaan samalla DA.

2) Jos D ei onnistu tällä tavalla, voit ottaa nenästä kiinni ja sanoa sanan HANNA. Sano N-äänne voimakkaasti korostaen. Alkaako HANNA kuulostaa sanalta HADDA?

3) Sanotaan T ja viedään sitten kieltä hiljalleen taaksepäin kohti hammasvallia (D:n ääntymäpaikkaa). Kokeilkaa sanoa esimerkiksi:
atta....atta...adda...adda...
taa...taa...daa...daa

R-täryn etsiminen

DN-pomput

Tuota D- ja N-konsonantit peräkkäin ilman vokaalia (DN).
DN-pompuissa kieli tekee vain pienen pompun hammasvallilla.

Hampaat ovat hieman raollaan, sormi mahtuu hampaiden väliin.
Leuka ei työnny eteen vaan pysyy paikoillaan.
Huulet pysyvät paikoillaan "pienessä hymyssä".

Toistele DN-pomppuja napakasti ja kuuluvasti monta kertaa peräkkäin
(DN-DN-DN...). Jos toisto jää hiljaiseksi, ei R:n täry pääse syntymään.

Tee DN-pomppuja alkuun puoli minuuttia. Kun harjoitus
alkaa sujua, kokeile tehdä ainakin kaksi minuuttia
putkeen.

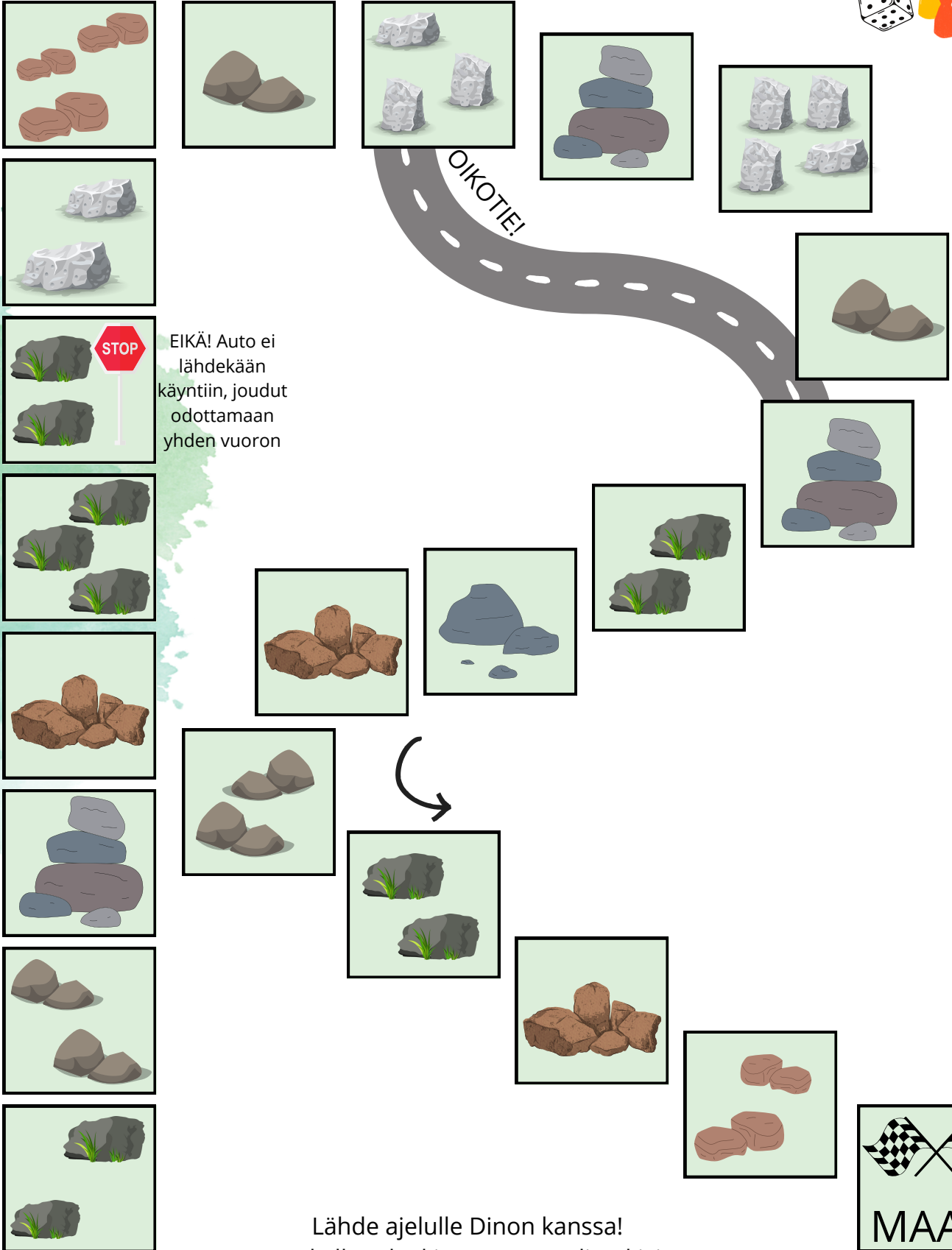
Kun tätä tehdään monta kertaa viikon aikana ja kieli
oppii nopeaksi, pitäisi R:n täryn syntyä vahingossa!

Kokeile DN-pomppuja myös seuraavan sivun pelissä!

Kokeile tehdä harjoitus
makuuasennossa, jolloin
painovoima auttaa täryn
löytämisessä. Makoile sängyllä tai
sohvalla ja päästä vielä pää
tipahtamaan reunan yli siten, että
pää on alaspäin. Muista tukea niska
hyvin!

Mikäli harjoitukset ovat vaikeita,
koska suu menee kiinni ja hampaat
yhteen, voit käyttää apuna tukea
hampaiden välissä. Katso vinkit
apuvälineisiin kielijumppa-sivulta!

EIKÄ! Auto ei lähdekään käyntiin, joudut odottamaan yhden vuoron

Lähde ajelulle Dinon kanssa!
Matkalla tuleekin vastaan paljon kiviä,
jotka saavat auton moottorin
sammumaan. Käynnistä auto uudelleen
tekemällä DN-pomppuja (DN-DN-DN) niin
monta kertaa kuin kiviä on ruudussa.

LÄHTÖ

R-täryrn etsiminen

D-kieli

D-kielessä R-äänne korvataan D-äänteellä. D-kieli harjoittaa kieltä liikkumaan oikealle ääntymäpaikalle R-äännettä varten. Samalla harjoitellaan kieltä nopeaksi ja vahvaksi. Sanat kuulostavat hassulta, mutta kun D-sanoja sanotaan nopeasti peräkkäin, D voi yhtäkkiä muuttua tärylliseksi R-äänteeksi.

Toista sanat 3 kertaa peräkkäin ilman taukoa:

PODKKANA

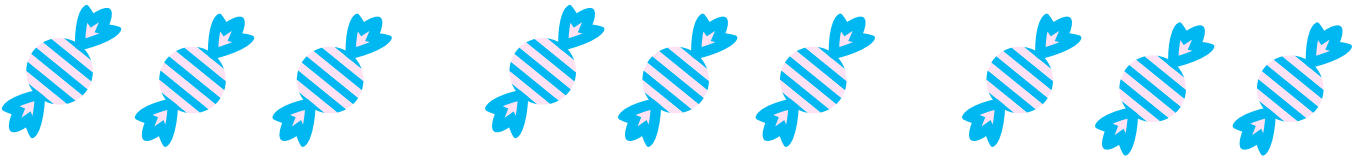
HATTADA

PDINSSI

KADKKI

PUDKKI

TIKKADI

KITADA

TIIKEDI

R-täryyn etsiminen

Pikku-r

Pikku-r tarkoittaa tärytöntä R-äännettä, jossa kielen kärjen ei tarvitse vielä täristä. Harjoituksessa tuotetaan ensin "ampiaisien surinaa" (zzzz). Avataan samalla leukaa hitaasti niin, että hampaiden väliin jää noin 1 cm rako (tarvittaessa voit laittaa sormen hampaiden väliin). Kieli pysyy kokoajan ylhäällä R:n paikalla. Nyt pitäisi kuulua pikku-r (dzzz), joka on jo hyvin lähellä oikeaa täryä. Pikku-r:n tulisi kuulostaa siis surinalta, ei S:n sihinältä. Kun pikku-r onnistuu irrallisena, sen tuottamista harjoitellaan tavuissa ja sanoissa.

Vie ampiainen kukkien luo. Liikuta sormeä viivaa pitkin ja tee samalla pikku-r:ä. Muista pitää rako hampaiden välissä. Jos se on vaikeaa, voit laittaa apuvälineen hampaiden väliin (aiheesta lisää kielijumppa-sivulla!).

Kokeile yhdistää pikku-r vokaaleihin sekä sanoihin seuraavien sivujen peleissä.

Täryn liittäminen vokaaliin

Kun R-äänne on löytynyt, voi täryn koettaa liittää vokaaliin. Alussa voit käyttää D:tä apuäänteenä (DRAA, ADRR, ADRAA), ja kun R alkaa onnistua, yritä jättää D-äänne pois!

Harjoittele dinojen kanssa karjuntaa! Jokaisella dinolla on oma karjunta-ääni. Katso pelialustasta, kenen vuoro on harjoitella. Aloita harjoittelu R + vokaali-harjoituksesta (RAA), ja kun se onnistuu, kokeile täryä tavun lopussa ja keskellä (AAR, ARRAA).

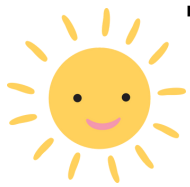
	RAA! AAR! ARRAA!		RYY! YYR! YRRYY!		REE! EER! ERREE!		ROO! OOR! ORROO!
	RÄÄ! ÄÄR! ÄRRÄÄ!		RUU! UUR! URRUU!		RII! IIR! IRRII!		

LÄHTÖ

A path of circular icons containing various dinosaurs and birds, starting from the word 'LÄHTÖ' and ending with a trophy icon. The path is as follows:

- Row 1: Light green dinosaur, Red dinosaur, Yellow bird, Green dinosaur, Purple dinosaur, Red dinosaur, Brown dinosaur, Yellow bird.
- Row 2: Yellow bird, Red dinosaur, Light green dinosaur, Brown dinosaur, Green dinosaur, Yellow dinosaur, Red dinosaur, Purple dinosaur.
- Row 3: Purple dinosaur, Green dinosaur, Yellow dinosaur, Yellow bird, Light green dinosaur, Brown dinosaur, Yellow dinosaur, Red dinosaur.
- Row 4: Purple dinosaur, Light green dinosaur, Yellow dinosaur, Green dinosaur, Brown dinosaur, Yellow bird, Purple dinosaur.
- Row 5: Yellow bird, Purple dinosaur, Light green dinosaur, Yellow dinosaur, Green dinosaur, Brown dinosaur, Yellow dinosaur, Red dinosaur, Brown dinosaur, Trophy.

Täryn liittäminen sanoihin

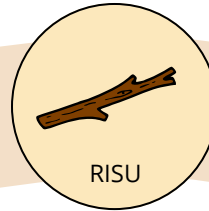
LÄHTÖ

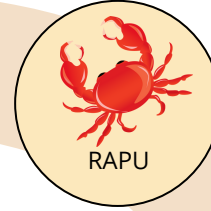
RUOHO

ROSKIS

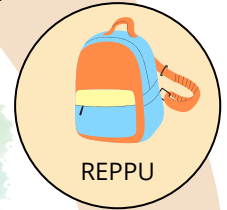
RISU

RAPU

Dino on lähtenyt rannalle. Hän kävi ostamassa jäätelöä ja koettaa nyt löytää tiensä takaisin rantatuolille. Kulje Dinon kanssa rannan poikki ja pysähdy ihmettelemään matkan varrella vastaan tulevia asioita.

Muista RI!

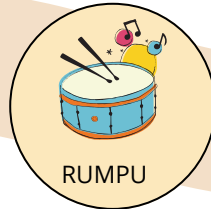
REPPU

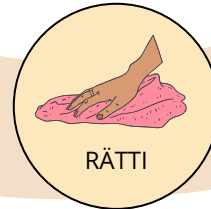
REKKA

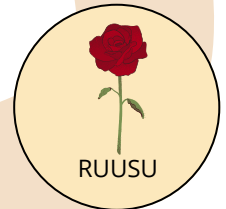
ROSVO

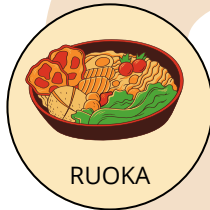
RUMPU

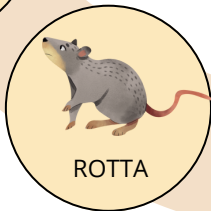
RÄTTI

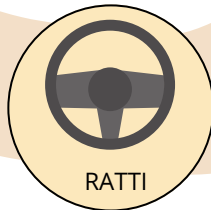
RUUSU

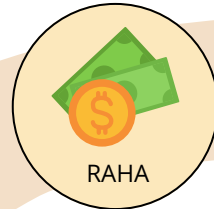
RUOKA

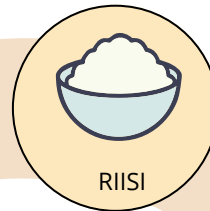
ROTTA

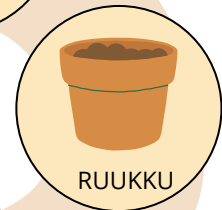
RATTI

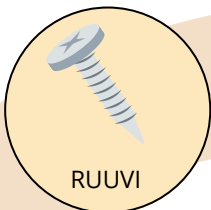
RAHA

RIISI

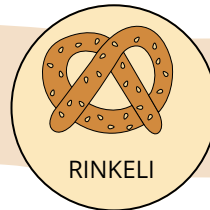
RUUKKU

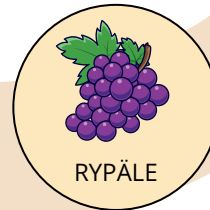
RUUVI

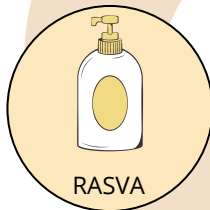
RADIO

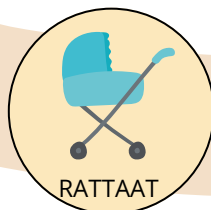
RINKELI

RYPÄLE

RASVA

RATTAAT

RENKAAT

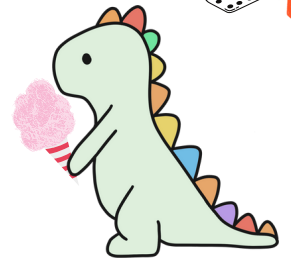
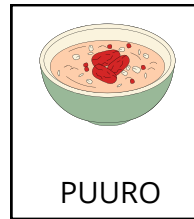
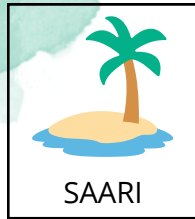

REKI

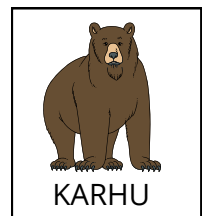
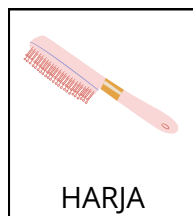
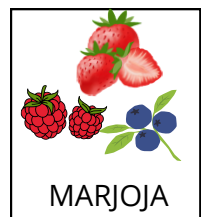
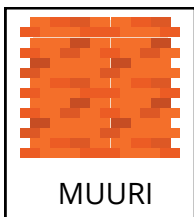
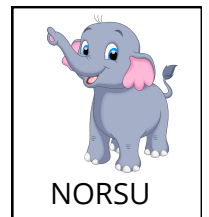
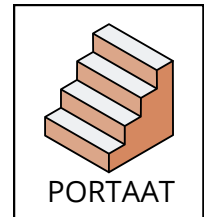
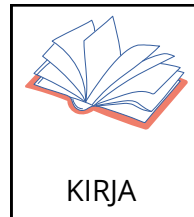
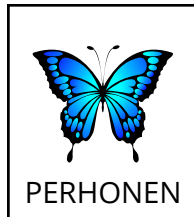
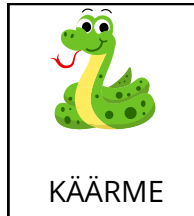
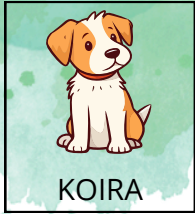
MAALI

Lähde dinon kanssa sirkukseen! Mitä näette matkan varrella? Muista R!

LÄHTÖ

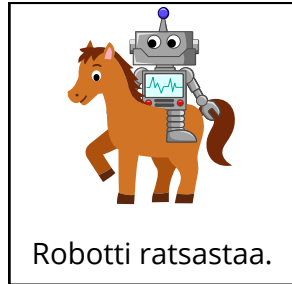

R-äänne lauseissa

Kun R-äänne onnistuu sanoissa, voit yrittää yhdistää R-äänteen myös lauseisiin. Aloita lyhyillä lauseilla, joissa R on ensimmäisenä kirjaimena. Siirry pikku hiljaa vaikeampiin lauseisiin. Kokeile näitä lauseita esim. pelin ohella siten, että ennen omaa heittovuoroa sanotaan yksi lause. Voit myös leikata kuvat korteiksi. Muista R!

Raketti räjähtää.

Robotti ratsastaa.

Rotta ryntää
roskikselle.

Rosvo ruuvaa
rumpuja.

Rapu raahaa reppua
rannalla.

Rekka rikkoo
ruukun.

Riikinkukko rakastaa
rahaa.

Orava nakertaa
tammerhoja.

Vaari syö hattaraa.

Merihevonen
rentoutuu auringossa.

Yksisarvinen ravaa
sateenkaarella.

Risto surffaa
merellä.

Gorilla kerää
rypäleitä koriin.

Kerttu haravoi
roskia.

Koira kierii
kuralätäkössä.

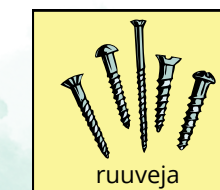
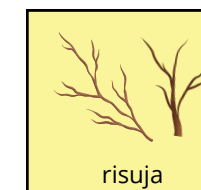
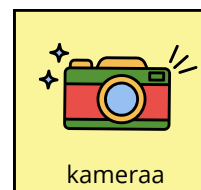
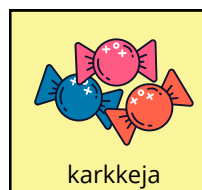
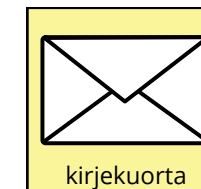
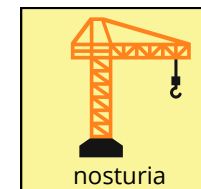
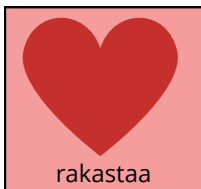
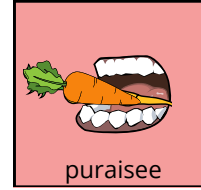
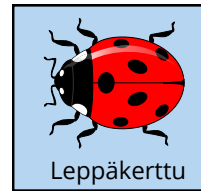
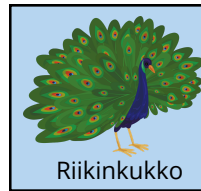
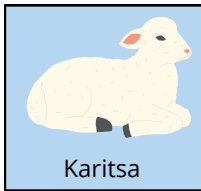
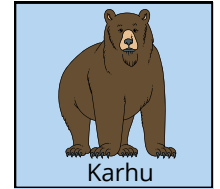
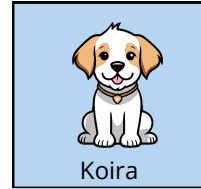
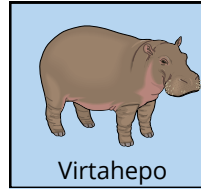
Merirosvo ryöstää
aarreakun.

R-äänne lauseissa

Muodosta hassuja lauseita R-sanoista. Valitse yksi sana joka väristä ja muodosta lause. Onko lause hassu vai ei? Voiko näin oikeasti tapahtua?

Jos haluat tehdä lauseista yllättävämpiä, voit leikata kuvat ja muodostaa kolme eri pinoa ja nostaa yhden kuvan joka pinosta.

R-ääänne loruissa

Arkussa aarre odottaa,
aukaista kyllä saa.
Riemuita saamme varmasti,
siellä on pitkä lakritsi!

Metsän läpi kuiske kiiri,
sinne on muuttanut uusi hiiri.
Hiiren nimi on kuulemma Viivi
ja lempiruokansa tietenkin kiiwi.
Miten hämmästyikään hiiri pieni,
kun nimensä tiesi myös kärpässieni.

Kerro kokki meille,
kerro kokki muille:
mitä sinä tarjoat tänään herkkusuille?
Pullia, pullia, lihapullia,
ensin saatte maistaa kalarullia.
Niitä minä tarjoan herkkusuille.

Hurjaa vauhtia autoni ajaa,
kiertää ja kaartaa rallirataa!
Pyörät ne meinaa ja mennä solmuun,
autoni keula vääntyä kolhuun.
Mutterit tippuu ja pakoputki pärisee,
pyyhkijät vauhdissa viuhtoo ja tärisee.
Kyyti on autoni kuoppainen,
testaanpas toimiiko jarrut sen!

Krokotiilin kulmahammas
jomotti ja särki.
Täytyy mennä lääkärille
sanoi sille järki.
Soitto hammastohtorille
avun varmaan toisi.
Tohtori jos hammasvaivan
parannella voisi.

Rakennetaan, rakennetaan,
rakennetaan majaa.
Tavoitellaan, tavoitellaan
taivaan sinistä rajaa.
Puiden rungot seiniksi,
seinien päälle katto.
Risut ensin ristiin, rastiin,
sitten sammalmatto.

Se tä-ri-see,
se pä-ri-see,
jos-kus eh-kä pi-ri-see.
Mi-kä siel-lä tär-rää?
Mi-kä kir-jain pär-rää?
Mie-tit jo var-maan
är-rää!

R-täryyn yleistäminen puheeseen

Uuden äänteen yleistäminen puheeseen kestää jonkin aikaa.

Sopikaa yhdessä tietty hetki, kun lasta saa muistuttaa käyttää uutta R:ää (esimerkiksi pelihetki, automatka, lukuhetki, iltapala).

Harjoittelun lisäksi lapsen oma motivaatio on tärkeää. Kehu aina, kun lapsi käyttää uutta äännettä puheessaan.

Tärkeämpää on kuitenkin kuunnella, mitä lapsi sanoo, kuin sitä, miten hän sen sanoo.

Pelataa kotoa löytyvää peliä ja kiinnittäkää huomiota R-sanoihin pelin aikana. Esim. Alias, muistipeli tai Piirrä ja arvaa.

Selaa kirjaa ja kerro kuvista, keksi oma tarina tai kerro omasta päivästä käyttäen R-äännettä.

Laulakaa jotain tuttua laulua ja kiinnittäkää huomiota R-äänteeseen esim. "Rati riti ralla".

Laiva on lastattu R-sanoilla tai R-lauseilla.

Kokeile käyttää uutta R:ä laulaessasi lempilauluasi!

Dino haluaa palkita sinut R-äänteen oppimisesta!

Harjoittelukalenteri

Väritä tähti tai liimaa tarra joka harjoittelukerran jälkeen. Voitte sopia palkinnosta, kun olette harjoitelleet tietyn määrän.

